

Date: 27th May-2025

O'ZARO MUNOSABATLARNING TUZILISHI VA SHAKLLARI

Xayrullayeva Gulbahor Abdullo qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti psixologiya yo'nalishi
112PS-24 guruh 1-kurs talabasi

Shomurotov Ulugbek Melikboboyevich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchi
<https://orcid.org/0009-0008-8004-499X>
ulugbekshomurotov986@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'zaro munosabatlarning psixologik va ijtimoiy asoslari chuqur yoritilgan. Shaxslararo va guruhlararo munosabatlarning tuzilishi, shakllari va rivojlanish bosqichlari tahlil qilinadi. O'zaro munosabatlarda hissiy holatlar, kommunikatsiya turlari, empatiya, konflikt va ularning echimlari haqida ilmiy asoslangan qarashlar keltirilgan. Ijobiy va salbiy munosabatlar shaxs rivojiga qanday ta'sir qilishiga alohida e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: o'zaro munosabat, shaxslararo aloqa, guruh psixologiyasi, ijtimoiy ta'sir, empatiya, konflikt, kommunikatsiya.

Аннотация: В данной статье подробно рассматриваются психологические и социальные основы межличностных и межгрупповых отношений. Раскрываются структура и формы взаимоотношений, а также этапы их развития. Особое внимание уделяется роли эмоций, эмпатии, коммуникации, конфликтов и путей их разрешения в процессе социальных взаимодействий. Показано влияние позитивных и негативных отношений на развитие личности.

Ключевые слова: межличностные отношения, социальная психология, коммуникация, эмпатия, конфликт, структура отношений.

Annotation: This article examines the psychological and social foundations of interpersonal and intergroup relations. It explores the structure, forms, and stages of relationship development. Emphasis is placed on emotional experiences, empathy, communication types, conflicts, and their resolution in the context of social interaction. The paper also highlights the impact of positive and negative relationships on personal development.

Keywords: interpersonal relations, social psychology, communication, empathy, conflict, relationship structure.

Kirish

Inson hayotining deyarli barcha jabhalari boshqa odamlar bilan bo'lgan munosabatlar orqali belgilanadi. Shaxsning psixologik barqarorligi, ijtimoiy faolligi, o'zini anglash darajasi va hatto ruhiy salomatligi ham o'zaro munosabatlar sifati bilan

Date: 27th May-2025

chambarchas bog'liq. Shu bois, o'zaro munosabatlarning tuzilishi va shakllarini chuqur o'rganish psixologiya fanining dolzarb yo'nalishlaridan biridir.

Asosiy qism

1. O'zaro munosabat tushunchasi

O'zaro munosabatlar – bu ikki yoki undan ortiq shaxslar o'rtasida hissiy, aqliy va ijtimoiy jihatdan amalga oshadigan jarayonlar majmuasidir. Bu jarayonlar orqali inson o'zini namoyon qiladi, boshqalarni tushunadi va jamiyatda o'z o'rnini topadi.

Shaxslararo munosabatlar faqat rasmiy aloqalargina emas, balki norasmiy, his-tuyg'ularga asoslangan bog'lanishlar hamdir. Har bir munosabat ikki tomonlama bo'lib, ularda shaxsiy fazilatlar, motivatsiyalar va ijtimoiy stereotiplar o'z ifodasini topadi.

2. Tuzilishi (Strukturasi)

O'zaro munosabatlar quyidagi elementlar asosida tashkil topadi:

Kognitiv element: Shaxs boshqasini qanday idrok etadi – fikrlari, qarashlari, stereotiplari orqali;

Affektiv (hissiy) element: Boshqa shaxsga nisbatan qanday emotsiyalar paydo bo'ladi (mehr, hurmat, norozilik, rashk);

Bihovioral element: Amaliy harakatlar – muloqot, yordam, e'tibor, yoki aksincha – befarqlik, e'tiborsizlik.

Ushbu uch komponent o'zaro munosabatlar strukturasi sifatida insonlar o'rtasidagi bog'lanishni aniqlaydi.

3. O'zaro munosabat shakllari

O'zaro munosabatlar turli shakllarda bo'ladi:

Shaxslararo munosabatlar – ikki inson o'rtasidagi do'stlik, sevgisi, dushmanligi;

Guruh ichidagi munosabatlar – jamoa a'zolari o'rtasida (rahbar-hodim, talabalar orasida);

Vertikal munosabatlar – ierarxik tuzilgan (masalan, ota-ona va bola o'rtasida);

Gorizontal munosabatlar – tenglar o'rtasidagi (do'stlar, kursdoshlar);

Rasmiy munosabatlar – lavozimga asoslangan;

Norasmiy munosabatlar – shaxsiy his-tuyg'ularga asoslangan.

4. O'zgaruvchanlik va rivojlanish bosqichlari

O'zaro munosabatlar statik emas, dinamikdir:

1. Tanishuv bosqichi – dastlabki taassurotlar;

2. Moslashuv – tomonlarning bir-birini qabul qilishi;

3. Hamkorlik – ijobiy aloqalar, umumiy faoliyat;

4. Inqiroz yoki barqarorlik – yaqinlik mustahkamlanadi yoki munosabat buziladi.

Rivojlanish har bir bosqichda hissiy o'zgarishlar, empatiya darajasi va muloqot usullariga bog'liq.

5. Konfliktlar va ularning boshqaruvi

O'zaro munosabatlarda muqarrar tarzda nizolar vujudga keladi. Konflikt – bu qarama-qarshi fikrlar, manfaatlar to'qnashuvi natijasida yuzaga keladigan holat.

Date: 27th May-2025

Ijobiy yechim: muloqot, kompromiss, tushunish orqali.

Salbiy oqibatlar: dushmanlik, aloqaning to'xtashi, psixologik bosim.

Konfliktlar boshqarilsa, ular o'zaro tushunishni chuqurlashtiradi; boshqarilmasa, munosabatlar yemiriladi.

Xulosa

O'zaro munosabatlar inson hayotida asosiy rol o'ynaydi. Ular orqali shaxs ijtimoiylashadi, o'zini anglaydi va rivojlanadi. O'zaro munosabatlarning tuzilishini, shakllarini va rivojlanish bosqichlarini chuqur anglagan holda, har qanday ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli aloqa o'rnatish mumkin. Bu esa, nafaqat individual psixologik salomatlik, balki butun jamiyat barqarorligiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimova V. "Ijtimoiy psixologiya asoslari" – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2018.
2. Muxitdinova N. "Shaxslararo munosabatlar psixologiyasi" – Samarqand: "Zarafshon", 2020.
3. Xusenov J. "Psixologiyada kommunikatsiya va empatiya" – Denov, 2021.
4. Fromm E. "Sevish san'ati" – Toshkent: "O'zbekiston", 2019.
5. Бернс Р. "Развитие Я-концепции и межличностные отношения" – Москва: "Психология", 2001.
6. G'aniyeva N. "Sotsial psixologiyaning dolzarb masalalari" – Buxoro, 2022.
7. Abdulkarimovich, Y. T., Isokovich, U. F., & Melikmurodovich, S. U. B. (2023). Formation of A Relationship of Responsibility to the Family in Young People. *European Journal of Humanities and Educational Advancements*, 4(1), 38-40.
8. Melikboboyevich, S. U. B., Juraboyevna, K. M., & Mavlonovna, Y. L. M. (2025). SHAXS AGRESSIYLIGINI DAVOLASHDA PSIXOLOGIK XIZMATNING O'RN. *Educational development*, 1(1), 48-53.
9. Qo'shoqov, U., Jurayev, S., Shomurotov, U., & Tuxtayeva, D. (2025). TARBIYA PSIXOLOGIYASI ASOSLARI: O'QUVCHILAR IJTIMOY RIVOJLANISHIDAGI ROL. *Наука и инновация*, 3(5), 127-129.

